

MILENKO KREŠIĆ (ur.)

KATOLIČKA CRKVA U MAKEDONIJI KROZ POVIJEST

Radovi s međunarodnog znanstvenog skupa 10. studenoga 2018. u Skopju

Sarajevo - Skopje, 2021.

UTJECAJ CRKVENIH PRAKSI I TRADICIJA NA SAMUILOVU POLITIKU

Dejan Borisov
Skopje

U X. stoljeću na teritoriju Makedonije osnovana je nova država poznata u povijesnoj znanosti pod nazivom: *Samuilovo Carstvo*. Nije to ni prva ni posljednja država što je osnovana na ovom teritoriju, no upravo ova pobuđuje poseban interes povjesničara, politologa, sociologa. Ova politička tvorevina, koja ne postoji već nakon 1018. godine, izaziva sve do današnjeg dana uz svjetovnu pozornost i pozornost Crkve. Naime, kada se govori o Samuilu, uvijek se spominje i Ohridska arhiepiskopija. Ova mjesna slavenska Crkva izgrađena je na tradiciji svete braće Ćirila i Metoda, tradicijski ukorijenjena u makedonsku bit od njihova učenika svetog Klimenta Ohridskog.

Geopolitika i Crkva

Kada govorimo o Kristovoj Crkvi, govorimo o zajednici ljudi u svijetu koju je osnovao i čija je glava Krist. Zajednica koja se temelji i vodi onim što je Krist poučavao narod, zajednica koja u svojoj biti nije od ovog svijeta, zajednica koja ima za cilj usavršavanje čovjeka po uzoru na Krista. Zajednica koju i nakon Kristova uzašašća, On još uvijek nevidljivo vodi, zajednica nad kojom prebiva Duh Sveti.

No, ova je zajednica i zajednica ljudi sa svim njihovim vrlinama i manama, ljudi slobodne volje.

Započinjući od rimskog imperatora Konstantina Velikog pa sve do danas, kada je Crkva podijeljena na više mjesnih Pravoslavnih Crkvi, utjecaj svjetovnih vladara, svjetovne vlasti, nezaobilazan je čimbenik svakodnevnog života Crkve. Crkva često nije dovoljno jaka da se suprotstavi ovom svjetovnom utjecaju i tako biva zloupotrijebljena za svjetovne ciljeve, a ponekad i kompromisno i proračunato prihvaća ovu ulogu „uporabnog alata“ za ispunjenje svojeg misionarskog cilja – širenja Evandjelja.

U kontekstu Samuila i Ohridske arhiepiskopije na zlouporabe Crkve za svjetovne ciljeve, kao i prakse srednjovjekovnih vladara, ukazat ćemo kroz crkvene ličnosti čije je sposobnosti svjetovna vlast zloupotrijebila za državnu dobit. To su sveti Ćiril i Metod. Svijet poštuje i slavi ove izvanredne ličnosti kao prosvjetitelje Slavena, tvorce slavenske azbuke, ali iz njihovih životopisa vidimo da ih je bizantski vladar poslao u političke misije, uključujući i takozvanu moravsku misiju. Razlog ove misije vojni je savez između njemačkog vladara Ludviga i bugarskog vladara Borisa. Tim savezom direktno su ugroženi Velika Moravska i Bizant. Pod izgovorom slavenske kristijanizacije moravskih zemalja, kažemo izgovorom jer tamo već radi latinski kler, na traženje kneza Rastislava poslani su sveta braća Ćiril i Metod, ali u pozadini svega toga je tajni vojno-politički savez između Velike Moravske i Bizanta. Kako sklopiti savez između dvije zemlje, a da se pri tome ne spomene vojska? Poslati crkvenu delegaciju. Posljedica te moravske misije nije samo izlazak Slavena iz skupine *barbarskih naroda* i njihovo uključivanje u skupinu *kulturnih naroda*, nije ni slavenska kristijanizacija moravskih Slavena. Povijest to potvrđuje - odmah nakon Metodove smrti, Rim zabranjuje nastavljanje njegova djela. U istom razdoblju i bugarski vladar ulazi pod crkveni utjecaj Carigradske patrijaršije, a time i pod kulturni i društveni utjecaj Bizanta.

Svega toga svjesni su i sudionici ovih događaja; sam sveti Ćiril nije želio poći u misije, smatra da je već dovoljno služio carstvu i želi provesti ostatak života u miru, u molitvi. Njegov životopis svjedoči: „Filozof (Ćiril) pošao je u Carigrad (Konstantinopoli) i otkad se susreo s carom, živio je povučeno, daleko od vreve moleći se Bogu i boraveći u crkvi svetih Apostola.“¹

Sveti Ćiril je svojim životom pokazao da je iskusan diplomat i sugovornik pa na poziv cara da pođe u Veliku Moravsku nije odmah odgovorio negativno, nego znajući da Slaveni nemaju pismo, poručuje caru da će krenuti „samo ako imaju pismo za svoj jezik“.² No, carska naredba je carska naredba.

Prethodno smo spomenuli da je Krist onaj koji je Glava Crkve i Onaj koji se brine za nju, i upravo u pripremanju za Moravsku misiju

¹ „Житие на Константина“, *Панонски легенди*, превод Радмила Угринова-Скаловска (Скопје: 1987.), 50.

² „Житие на Константина“, 51.

otkrivamo za nas ljude nerazumljivu i nedostižnu Božju volju. Naime: „Tada Filozof otiđe i na svoj stari način se upusti u molitvu zajedno sa svojim suradnicima (učenicima) i ubrzo mu se javi Bog koji uvijek sluša molitve svojih sluga. I tada napiše slova i počne da piše riječi iz Evandjelja: „U početku bijaše Riječ i Riječ bijaše kod Boga i Riječ bijaše Bog.“³

Car vođen svjetovnim interesima pozvao je svetog Ćirila i zajedno s njegovim bratom svetim Metodom šalje ih u Veliku Moravsku, no zahvaljujući Božjoj volji i Njegovoj ljubavi prema ljudima, ova misija dat će uistinu dugoročne pozitivne i plodonosne rezultate. Povijest svjedoči da je zahvaljujući svetom Klimentu Ohridskom, učeniku svetog Metoda, koji je prvi naučio slavenska slova i njegovu djelovanju u Makedoniji, kršćanstvo postalo religija Slavena i još uvijek opstaje na ovim prostorima. Da nije bilo svetog Klimenta i njegova rada na osnivanju Ohridske arhiepiskopije, pitanje je bi li Slaveni uopće prihvatili Kristovo učenje. To je bila religija njihova neprijatelja – Bizanta. Pitanje je bi li postojala kršćanska slavenska kultura budući je u tom razdoblju kršćanstvo pod utjecajem latinske i bizantske kulture i tradicije. Pitanje je bi li – ako sveti Kliment Ohridski ne bi uvjerio makedonske Slavene da Kristovo učenje nije bizantsko, nego Kristovo – primili i nadalje gradili svoju kulturu na kršćanskom temelju? Kao nastavak ovog promišljanja postavlja se i pitanje o tome kakve bi bile dugoročne posljedice križarskih ratova i otomanske vladavine za Makedonce, njihovu kulturu, jezik i tradiciju da sveti Kliment ne bi postavio čvrst kršćanski temelj. Božja volja je preko svetog Ćirila i Metoda postavila temelje za kristijanizaciju i kulturno prosvjetljivanje Slavena, sveti Kliment je nastavio nakon njih i danas su slavenski narodi dio Kristove Crkve.

U IX. stoljeću u Makedoniji se razvija nova kultura Slavena, kultura građena na kršćanskim temeljima koje su postavila Sveta braća, a utvrđivao njihov učenik sveti Kliment Ohridski. Odatle se, od makedonskih Slavena, ova kultura širi i među ostale slavenske narode svijetom. Ohridska arhiepiskopija iz vremena Samuilova Carstva crkvena je institucija koja širi tu kulturu među slavenske narode na Balkanski poluotok i šire.

U svezi s tim ruski patrijarh Kiril, 24. svibnja 2017. godine, na

³ „Житие на Константина“, 52.

susretu s makedonskim predsjednikom i laureatom Gjorge Ivanovom, na XVII. svečanosti uručivanja nagrada „Patrijarh Aleksij II.“ za istaknuto djelovanje na učvršćivanju jedinstva pravoslavnih naroda „Za potvrdu i promicanje kršćanskih vrijednosti u društvenom životu“ za 2016. godinu, između ostalog reče:

‘Our fraternal ties go deep into antiquity. Ohrid is a holy city for all the Slavs, for it was in this city that the disciples of the holy brothers Cyril and Methodius used to work. Their names are associated with the enlightenment of all the Slavic peoples. I remember the feeling I had during my visit to Ohrid and its old churches. The culture of the city reflects a tremendous importance it played in the past, because it situated at the meeting-point between East and West. Its architecture and mosaics reflect the Orthodox tradition, which was shared by the then world. We remember the important role the Archbishopric of Ohrid played historically when it was autocephalous. For this reason, the history of your country still preserves the memory of those who loved Orthodoxy and bound themselves with its history and culture’. In the 10-11th centuries, Ohrid constituted a bridge between the cultures of East and West, between the Eastern Church and the Western Church.”⁴

(“Naše bratske veze sežu daleko u povijest. Ohrid je sveti grad svih Slavena jer su u njemu nekada djelovali učenici svete braće Ćirila i Metoda. Njihova su imena povezana s prosvjećivanjem svih slaven-skih naroda. Sjećam se osjećaja koji me prožimao tijekom posjeta Ohridu i njegovim starim crkvama. Kultura grada odražava ogromnu važnost koju je imao u prošlosti jer se nalazio na mjestu susreta Istoka i Zapada. Njegova arhitektura i mozaici odražavaju pravoslavnu tradiciju tadašnjeg svijeta. Sjećamo se važne povijesne uloge koju je odigrala Ohridska arhiepiskopija dok je bila autokefalna. Stoga, povijest vaše zemlje još uvijek čuva uspomenu na one koji su voljeli pravoslavlje i vezali se uz njegovu povijest i kulturu. U 10.-11. stoljeću Ohrid je bio most između kultura Istoka i Zapada, između Istočne i Zapadne Crkve.”)

To je potvrdio i ruski predsjednik Vladimir Putin koji se istim povodom susreo s makedonskim predsjednikom Gjorge Ivanovom.⁵ Na tim susretima s ruske je strane jasno naglašeno da je i kršćanstvo u ruske zemlje preneseno iz makedonske zemlje.

⁴ <https://mospat.ru/en/2017/05/23/news146474/> (2. 3. 2020.).

⁵ <http://en.kremlin.ru/events/president/news/54556> (2. 3. 2020.).

Zloupotrebu Crkve i njezina autoriteta nije vršio samo Bizant i njegovi vladari, isto je i na Zapadu i uskrснуće ideje da ima dva rimska carstva: *istočno* i *zapadno*. Zatim u IX. stoljeću iz političkih razloga imamo stvaranje *Svetog Rimskog Carstva* i u skladu s tim i titulu za njezina vladara. Kršćanstvo je dominantna religija u Europi i ima važnu ulogu u unutrašnjim i vanjskim odnosima među narodima. Kao potvrdu tome u zapadnoj Europi⁶ dovoljno je pogledati političke posljedice takozvane *protestantske reforme*.

Na Istoku, uloga kršćanstva dosegala je dotle da ako nemaš „svoju“ „državnu“ mjesnu Crkvu, ostale države i vladari nisu priznavali legitimnost i legalnost tvog vladanja. Vladara je pomazivao za vladara mjesni crkveni poglavar njegove države. Ako je pomazanje izvršio crkveni poglavar druge države, pretpostavlja se da je novopomazani vladar podređen državi iz koje dolazi crkveni poglavar. Odatle praksa u srednjem vijeku (koja postoji i danas prilagođena današnjim okolnostima), da svaki vladar koji stvara državu, ima tendenciju stvoriti i mjesnu Crkvu čija će se jurisdikcija prostirati u granicama njegove države. Za razliku od stvaranja država koje ide vojnim i nasilnim putem, dobivanje crkvene nezavisnosti, odnosno autokefalnog statusa nove Crkve, treba i mora biti prema uspostavljenim praksama i pravilima Crkve.

U vrijeme svetog Ćirila i Metoda, kao i u vrijeme njihovih učenika svetog Klimenta Ohridskog i svetog Nauma Ohridskog, primjer za to je bugarska država i njezin vladar Boris. On je, da ne bi bio kulturno i crkveno podređen Bizantu, tražio od rimskog Pape biskupe za formiranje nove Crkve u granicama njegove države, no pod prijetnjom vojnog sukoba prihvaća episkope iz Carigrada. Njegova Crkva nije samostalna

⁶ Nakon nastanka Carigrada i premještanja centra Rimskog Carstva iz Rima u ovaj grad, sve ono što je istočno od njega jest Istok, a sve ono što je zapadno od njega jest Zapad. Do tada, Rim je centar Carstva, a time i tadašnjeg svijeta, pa se prema njemu i određivao i Istok i Zapad. Prema tome Balkanski poluotok pripadao je Istoku, a sada, nakon nastanka Carigrada, pripada Zapadu. No, u praksi on je i mjesto na kojem se križaju i miješaju Istok i Zapad, istočne i zapadne kulture. Ovakvo poimanje geografije tumači i preklapanja jurisdikcije između Rimskog i Carigradskog patrijarha i njihove česte konflikte oko toga čija je jurisdikcija nad narodima i zemljama što se nalaze na Balkanskom poluotoku. K tome, osnivanje arhiepiskopije Justinijane Prve bizantskog cara Justinijana pokušaj je isključivanja ovog teritorija kao mogućeg razloga za svađe između dva crkvena prijestolja. No, istovremeno i podrška Ohridske arhiepiskopije bizantskog cara Vasilija II.

takozvana autokefalna, nego autonomna i podložna Carigradskom prijestolju. Njegovo pomazanje za cara izvršila je Carigradska patrijaršija. Slično se događalo i kasnije pri stvaranju Srpske Crkve kada se umjesto od Ohrida, nezavisnost traži od carigradskog patrijarha u Niceji. Prvo se zadobiva autonomija, a kasnije i autokefalnost.

Samuil, vodeći računa o političkim prilikama i odnosima u tom trenutku, nije se mogao obratiti carigradskom patrijarhu za autokefalnost svoje Crkve. Iskustvo bugarskog cara Borisa poučilo ga je što bi se moglo dogoditi ako se obrati za ovo pitanje Rimskoj katedri.

Sveti Kliment Ohridski i Ohridska arhiepiskopija

Ako pitate Makedonce tko je osnovao Ohridsku arhiepiskopiju, najčešći je odgovor: sveti Kliment Ohridski. Povijesno i kronološki ovaj odgovor nije točan. Sveti Kliment Ohridski umro je početkom X. stoljeća, a Ohridska arhiepiskopija je formirana krajem X. stoljeća. Zašto stoga u makedonskoj predaji i tradiciji postoji ovaj stav? Zašto Makedonci svoju mjesnu Crkvu nazivaju: *Svetoklimentaska*? Odgovor leži u narodnom sjećanju i tradiciji, u onom što je niz vjekova usmenom predajom preneseno od pokoljenja do pokoljenja.

Sveti Kliment Ohridski učenik je svete braće Ćirila i Metoda i nasljedovatelj njihove prosvjetiteljske misije: da Slaveni postanu dio kršćanske kulture. Svoje religijsko obrazovanje dobio je slijedeći svetog Metoda od mladosti i radeći s njim i njegovim bratom na prvim prijevodima Biblije i bogoslužnih knjiga s grčkog na slavenski jezik. Život svetog Klimenta Ohridskog nedjeljivo je povezan sa životom svetog Metoda. On prati svojeg učitelja u Veliku Moravsku i najvjerojatnije je jedan od onih učenika što ga spominje životopis koji dobiva svećenički red pri posjetu Rimu kada je slavenski prijevod Biblije postavljen na oltar crkve Santa Maria Maggiore u Rimu. Sveti Kliment Ohridski svjedok je djelovanja svetog Metoda i u Velikoj Moravskoj i u Panoniji i on, kao njegov učenik, podložan je napadima latinskog klera. Nakon smrti svetog Metoda, zajedno s drugim učenicima velikog učitelja, zatvaran je, mučen, ali je i svjedok Božje ljubavi i Božjih čuda. Životopis svjedoči da je anđeo Gospodnji razrušio zatvor u kojem su bili zatvoreni i otvorio im vrata da izađu. Goli, gladni i pretučeni. Jedan dio učenika prodan je trgovcima roblja, a sveti Kliment, zajedno sa svetim Naumom i sve-

tim Angelarijem, oslobođen je. Ova trojica odlučila su se vratiti u svoju domovinu i tamo nastaviti svoju prosvjetiteljsku misiju. Idući prema jugu, prije nego što su prešli Dunav, životopis svjedoči da su uskrisili čovjeka.

U to vrijeme s druge strane rijeke Dunava protezala se država bugarskog vladara Borisa. Boris u to vrijeme pokušava stvoriti svoju državu, no da ne bude podložan Carigradu, obraća se pismeno Rimskoj Stolici tražeći detaljnije informacije praktične strane kršćanske religije, kao i biskupe za svoju Crkvu. Kada su sveti Kliment zajedno sa svetim Naumom i svetim Angelarijem stigli u Plisku, oni su najiščekivaniji gosti u svakom domu, no ubrzo nakon dolaska sveti Angelarij je preminuo, a Boris je poslao svetog Klimenta u Makedoniju. Odmah se postavlja pitanje: Zašto sveti Kliment Ohridski, najučeniji među učenicima svete braće Ćirila i Metodija, nije zadržan u Pliski, u prijestolnici države, nego je poslan u najudaljeniji jugozapadni dio države? Jedan od razloga ovog Borisova postupka u prepisci je što ga je imao s rimskim sjedištem. Naime, sveti Kliment Ohridski dosljedan je onomu što su poučavali njegovi učitelji. Životopisi svetog Ćirila i svetog Metoda svjedoče da su se ti veliki ljudi borili protiv takozvanih trojezičara, između latinskih i franačkih biskupa i svećenika, i protiv njihovih nekršćanskih učenja i praksi.⁷

Sveti Kliment Ohridski svoj uspjeh među makedonskim stanovništvom, kamo ga je poslao Boris, ne duguje samo i jedinstveno misionarskoj djelatnosti usredotočenoj na širenje Božje riječi nego nadasve svojem karakteru i ličnosti. On nije običan propovjednik koji ide od mjesta do mjesta i propovijeda samo za spasenje duša, nego čovjek koji odlazi na njive, u vrtove, u vinograde i svoje znanje o boljem obrađivanju zemlje i brigu za kulture prenosi ljudima. Životopis svjedoči da je donio iz Bizanta nove kalemljene vočke koje su davale bolji urod. U njegov manastir u Ohridu mogao je doći i prenoćiti svatko tko nije imao krov nad glavom, svatko tko je došao gladan, bio je nahrađen. No, njegov najveći doprinos makedonskoj kulturi je formiranje slavenskog obrazovnog sustava u Makedoniji. Životopis svjedoči da je imao 3500 najbližih suradnika koji su mu pomagali u ovoj djelatnosti. Neki od njih bili su zaređeni u Crkvi, a ostali su radili u školama koje je

⁷ „Житие на Константина“, 53-58.

osnovao. Odlika ovog slavenskog obrazovnog sustava je očuvanje glagoljice – slavenske azbuke, slavenskog pisma što je Božjom voljom bilo otkriveno svetom Ćirilu.

Sveti Kliment Ohridski prvi je kršćanski misionar među makedonskim Slavenima koji ima dugoročan uspjeh u svojem djelovanju. Zahvaljujući njemu, kršćanstvo u Makedoniji nije više religija neprijatelja, Bizanta, nego temelj nove slavenske kulture utemeljene na Kristovim vrijednostima. Ako danas pogledate makedonsku kulturu bez njezinih kršćanskih elemenata, vidjet ćete da ne može postojati. Od svetog Klimenta naovamo Krist je bit makedonskog naroda. Bez Njega i ova kultura i ovaj narod kao da ne postoje. Zato kada upitate Makedonce tko je osnovao Ohridsku arhiepiskopiju, oni odgovaraju: sveti Kliment Ohridski.

Osnivanje Ohridske arhiepiskopije

Samuilovo osnivanje Ohridske arhiepiskopije u kontekstu je i suglasju s dotadašnjom srednjovjekovnom praksom legaliziranja novonastale države. Odnosno, nezavisno vladanje određenim teritorijem samo po sebi nije uvjetovalo ostale države da to prihvate, kao ni njezina vladara za legitimnog vladara tog teritorija, niti jednakim ga po vlasti, časti i dostojanstvu. Pokazali smo da je put za legalizaciju države išao preko čina crkvenog pomazanja vladara. Tako, prvenstveno i u ovom kontekstu i u kontekstu crkvene nezavisnosti, treba gledati stvaranje nove crkvene institucije u granicama Samuilove države.

Za čin samog stvaranja Ohridske arhiepiskopije nema povijesnih svjedočanstava. Svjedočanstva koja su stigla do nas odnose se na prve poglavare ove mjesne Crkve i ne podudaraju se u cjelini, što dovodi do njihova različita tumačenja. To su: *Кратката историја на Јован Скилица и нејзините дополнувања од Деволскиот епископ Михаил; Диканжовиот список на бугарските епископи; три грамоти од византискиот император Василиј II; двете житија (Словенското – долго и Грчкото – кратко) на свети Јован Владимир; Летописот на попот Дукљанин и Хрониката на Зонара. [Kratka povijest Jovana Skilica i njezina dopuna od Devolskog episkopa Mihajla; Dikanžoviot popis bugarskih episkopa; Tri dekreta bizantskog cara Vasilija II; dva životopisa (slavenski – dugi i grčki – kratki) svetog Jovana Vladimi-*

ra; *Ljetopis popa Dukljanina* i *Kronika Zonara*.] Nijedan od ovih izvora ne govori o stvaranju Ohridske arhiepiskopije niti o njezinu podređenom, autonomnom statusu pod bilo kojom postojećom autokefalnom Crkvom, osobito ne pod jurisdikcijom Carigradske ili Rimske patrijaršije. Naprotiv, *Dikanžoviot popis bugarskih episkopa* ukazuje na to da je bizantski car Jovan Cimiskij „svrgnuo“ poglavara Dorostolske patrijaršije⁸ čiji je status bio potvrđen od Carigradske patrijaršije 971. godine, iste godine kada je taj bio „svrgnut“.

Termin *svrgnut* ne odnosi se samo na sam čin detronizacije poglavara nego i na potpuno ukidanje ove Crkve, događaj koji će poslije biti potvrđen stvaranjem nove Crkve u novoj bugarskoj državi, takozvanom Drugom Bugarskom Carstvu. Zašto potenciramo ovaj dio izvora jer u *drugom dekretu* cara Vasilija II. nagovještava se da to nije bio kraj ove Crkve, nego se njezini poglavari sele iz mjesta u mjesto bježeći pred bizantskom vojskom, pa su tako bili u Trijadici (Sofija), u Vodenu i u Meglenu, a onaj kojega je sreo, nalazio se u Ohridu.⁹ Što stoga znači pojam *svrgnut*? Kada Vasilije piše da je našao poglavara Dorostolske Crkve u Ohridu, to vjerojatno čini jer mu treba izgovor da ne podloži Ohridskog arhiepiskopa Carigradskoj patrijaršiji. Kako je Vasilije II. osvajao teritorij Samuilove države, tako je iste teritorije crkveno podređivao Carigradskoj patrijaršiji. Ali carigradski patrijarši nisu uvijek činili ono što su od njih tražili bizantski carevi. Spominjanje ohridskog arhiepiskopa Jovana kao nasljednika na Dorostolskoj Crkvi trebalo bi promatrati u tom kontekstu. Ohridska arhiepiskopija u svojim tradicijama i praksama posve je različita od Crkve čijom je nasljednicom u drugom dekretu proglašava Vasilije II. K tome Vasilije II. Ohridsku arhiepiskopiju podređuje direktno bizantskom prijestolju, a ne ostavlja joj da samostalno postavlja svoje poglavare. Započinjući s njime, pa nadalje sve ohridske arhiepiskope postavljali su bizantski vladari. Ako prethodno naveden izvor prihvatimo vjerodostojnim i ako je Ohridski arhiepiskop uistinu nasljednik Dorostolskog prijesto-

⁸ *Извори за българската история, Гръцки извори за българската история*: том VII, съставили и редактирали, Иван ДУЙЧЕВ и др., (София: Българска академия на науките, 1964.), 109-110.

⁹ *Извори за българската история, Гръцки извори за българската история*: том VI, съставили и редактирали, Иван ДУЙЧЕВ и др., (София: Българска академия на науките, 1964.), 45.

lja, tada se postavlja sljedeće pitanje: Zašto nemamo nigdje pozivanje ili barem aluziju na to u titulaciji ohridskih arhiepiskopa? Odnosno da su oni nasljednici ove Crkve, no nalazimo pozivanje na Justinijanu Prvu, Crkvu s kojom imaju samo teritorijalnu povezanost i zašto se pored pretpostavljenog kontinuiteta Dorostolske Crkve kao Ohridska arhiepiskopija u Drugom Bugarskom Carstvu stvara nova Crkva? Zašto jednostavno novi bugarski vladari ne smijene poglavara Ohridske arhiepiskopije koji je bio direktno podređen bizantskom prijestolju i ne postave poglavara koji je njima direktno podložan?

To ne bi bio presedan u povijesti Crkve i njezinih odnosa s bizantskim vladarima. Naprotiv, car Vasilije II. u prvom dekretu potvrđuje sva prava i povlastice dane Ohridskoj arhiepiskopiji od strane prethodnih vladara, odnosno ona što ih je dobila od Samuila. Čak u drugom dekretu, kada su naknadno proširene njezine granice, spominje se i posljednji bugarski vladar Petar jer se u dekretu nadodaju područja koja su prethodno bila dio teritorija pod Petrom. Drugi dekret indirektno upućuje da je Carigradska patrijaršija već stavila pod svoju jurisdikciju dio eparhija koje su u vrijeme Samuila pripadale Ohridskoj arhiepiskopiji. Bizantski autori, suvremenici ovih događaja, Samuila nazivaju prisvojiteljem bugarske krune; ako je prisvojio krunu da dobije međunarodno priznanje, što ga je onda spriječilo da isto napravi i u crkvenom i povijesnom kontekstu i legalizira novu Crkvu koju je stvorio?

Kada se govori o Samuilu i njegovoj kruni, postoji pretpostavka da je tu krunu dobio od Rimske Crkve, no za to ne postoje relevantna svjedočanstva. S Rimskom Crkvom se povezuje i autokefalni status Ohridske arhiepiskopije, no ni za to nema relevantnih svjedočanstava. Naprotiv, povijesni i crkveni procesi svjedoče da Rimska Crkva ne daje autokefalnost nekoj drugoj Crkvi. Sva takozvana Zapadna Crkva pod jurisdikcijom je Rimskog patrijarha i on je njezin jedini poglavar. U borbi za očuvanje autokefalnog statusa Ohridske arhiepiskopije od tendencija Carigradske patrijaršije ni jedan od ohridskih arhiepiskopa ne navodi povezanost s Rimskom Crkvom u stvaranju Ohridske arhiepiskopije, njezine autokefalnosti ili zapadne crkvene tradicije. Naprotiv, Ohridski arhiepiskop Lav i njegova pisma Rimskoj Crkvi jedan su od razloga za sazivanje sabora u Carigradu 1054. godine.

Imajući to u vidu, može se zaključiti da je Samuil osnovao svoju

novu Crkvu, koja je rasla, razvijala se i nje govala slavensku crkvenu tradiciju utvrđenu na ovim prostorima od svetog Klimenta Ohridskog. Samuil kao što je prisvojio svjetovnu krunu bugarskih vladara za ozakonjivanje svojeg vladanja, prisvojio je i crkveni autokefalni status Dorostolske Crkve. Ohridska arhiepiskopija je na taj način stekla crkveni legitimitet, ali njezina misionarska djelatnost temeljila se na postulati- ma svetog Klimenta Ohridskog. U kontekstu očuvanja svetokliment- ske tradicije spomenut ćemo i bogumile koji su živjeli u Makedoniji. Oni su u Samuilovoj državi bili postojano progonjeni, a predstavljaju dosljed- ne čuvar e glagoljice. Štoviše, glagoljicu su prenijeli čak i u Hrvatsku.

Zaključak

Povijesna svjedočanstva o stvaranju Ohridske arhiepiskopije ukazuju na to da se ona pojavljuje kao posebna Crkva u vrijeme Samu- ila. On je prisvojio bugarsku krunu i najvjerojatnije je prisvojio i auto- kefalni status Dorostolske Crkve. Ohridska arhiepiskopija je stvorena u Makedoniji na temeljima svetog Klimenta Ohridskog, nasljednika djela svetih Ćirila i Metoda. U vrijeme kada je svijet podijeljen na dva dijela: grčki i latinski, kada Rim- ska Crkva zabranjuje korištenje slavenskog jezika u bogoslužju, a Carigradska patrijaršija nastoji ponovno dobiti jurisdikciju nad Balkanskim poluotokom, Ohridska arhiepisko- pija je jedinstvena autokefalna Crkva koja razvija i čuva slavenske kr- šćanske tradicije. U svojem djelovanju ova Crkva uspjela je potisnuti slavenske poganske tradicije i kulturu Makedonaca i sagraditi novu kulturu sagrađenu na Kristovu učenju.

Samuil je bio vladar koji je, poštujući praksu vremena i imple- mentirajući ih u svoju vojnu moć, uspio stvoriti novu državu i novu Crkvu. Njegovu je državu pokorio snažniji, ali Ohridska arhiepiskopija izdržala je izazov i snažnijeg i vremena. Ona je postala neodvojiv dio i simbol Makedonaca. Simbol njihove kulture i postojanja.